

ОБРАЗАЦ 6.

УНИВЕРЗИТЕТ У НОВОМ САДУ

ПРИРОДНО-МАТЕМАТИЧКИ ФАКУЛТЕТ

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовao комисију Дана 27.04.2017. године на XXVIII седници Наставно-научно веће Природно-математичког факултета Универзитета у Новом Саду, именовало је Комисију за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Ирме Ердеји, под насловом „Индивидуални и организациони предиктори просоцијалног понашања запослених у сектору туристичких крстарења“.</p> <p>2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен: др Александра Драгин, ванредни професор, ужа научна област Туризам, 12.09.2013, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, ментор. др Драган Тешановић, редовни професор, ужа научна област Гастрономија, 01.10.2012, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, председник комисије. др Сања Божић, доцент, ужа научна област Туризам, 01.04.2017, Природно-математички факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, члан. др Добрица Јовичић, редовни професор, ужа научна област Туризам, 15.05.2013, Географски факултет, Универзитет у Београду, члан. др Немања Давидовић, доцент, ужа научна област Туризам, 01.10.2013, Природно-математички Факултет, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Универзитет у Новом Саду, члан.</p>
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<p>1. Име, име једног родитеља, презиме: Ирма (Ђура) Ердеји</p> <p>2. Датум рођења, општина, држава: 09.05.1983, Сремска Митровица, Република Србија</p> <p>Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив: Природно-математички факултет, Мастер академске студије менаџмента (Модул: туризам), Мастер менаџер - туризам</p> <p>3. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија Година 2010, Доктор наука - геонауке (туризам)</p> <p>4. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране: Природно-математички факултет, „Квалитет и профитабилност производа и услуга у ресторану брода Кајзерин Елизабет“, Менаџмент у хотелијерству, 06.04.2010.</p> <p>4. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука: менаџмент у хотелијерству</p>
III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ: Индивидуални и организациони предиктори просоцијалног понашања запослених у сектору туристичких крстарења

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикана и сл.

Докторска дисертација Ирме Ердеји садржи 168 страна, укључујући 175 референци, 39 табела, 6 графикана, 8 шема и 4 групе прилога.

Поред Предговора, Биографије и Кључне документацијске информације као издвојених делова у раду, докторска дисертација садржи укупно једанаест поглавља. Поглавља означавају следеће целине: 1. **Увод** (2 стране), 2. **Предмет и циљ истраживања** (1 страна), 3. **Хипотезе истраживања** (3 стране), 4. **Образложење концептуалног опредељења** (1 страна), 5. **Преглед литературе** (32 стране), 6. **Примењена методологија** (8 страна), 7. **Резултати истраживања** (35 страна), 8. **Дискусија и закључци** (30 страна), 9. **Литература** (16 страна) и 10. **Попис табела, шема и графикана у раду** (4 стране), и 11. **Прилози** (33 стране).

У **Уводу** су пре свега образложене потребе за спровођењем истраживања и истакнуте основне претпоставке на којима се истраживање базира. **(6-8 стр.)**

У **Другом** поглављу је истакнута основна проблематика истраживања, као и предмет, задаци, циљеви, и значај истраживања за теорију и праксу. **(8-9 стр.)**

У **Трећем** поглављу су дефинисане полазне хипотезе (укупно 39 хипотеза, 3 опште и 36 подхипотеза). **(9-12 стр.)**

У **Четвртном** поглављу је дефинисан проблем истраживања. Посебно је истакнут научни допринос докторске дисертације, али и могућа практична примена резултата. **(12-13 стр.)**

Пето поглавље садржи преглед релевантне литературе. Објашњени су трендови у сектору туристичких крстарења, распоред капацитета, објашњен је профил туристе који крстари и економски утицаји туризма на крузерима. Затим је представљен концепт просоцијалног понашања, и дефинисана су три вида просоцијалног понашања: просоцијално понашање изван оквира радних улога, просоцијално понашање унутар оквира радних улога и кооперативност. У наставку је дефинисана размена између лидера и следбеника (LMX exchange). Теорија размене је приказана хронолошки кроз фазе развоја. Закључно, дефинисан је конструкт емоционалне интелигенције и приказане су разлике у приступу и дефинисању конструкта. Приказана је повезаност LMX размене и просоцијалног понашања и емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања у досадашњој теорији као и предиктори и последице за наведену конструкте. **(13-45 стр.)**

Шесто поглавље садржи методологију истраживања. У овом поглављу су описани инструменти, варијабле, процедура прикупљања података и статистичке методе употребљене за доказивање полазних претпоставки. **(45-53 стр.)**

Седмо поглавље садржи резултате анкетног истраживања са запосленима на крузерима. Овде је приказан социодемографски профил испитаника, дескриптивна статистика за све употребљене варијабле, нормалност дистрибуције скорова, поузданост скала, анализа предиктора просоцијалног понашања (хијерархијском регресијом) испитивање медијаторног дејства LMX размене на регресију између емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања запослених (путем Хејсовог процеса) и додатне анализе (анализа разлика по социодемографским карактеристикама). **(53-88 стр.)**

Осмо поглавље представља дискусију добијених резултата - међусобне повезаности анализираних варијабли, предиктора просоцијалног понашања (пет димензија емоционалне интелигенције и LMX размена) и медијаторна функција LMX размене на регресију између димензија емоционалне интелигенције и сва три вида просоцијалног понашања као и разлике у просоцијалном понашању испитаника на основу социодемографских карактеристика. Изнесени су најзначајнији резултати до којих је кандидат дошао у свим деловима докторске дисертације, све три опште хипотезе су делимично потврђене, 14 подхипотеза је потврђено и 21 подхипотеза је одбачена. У закључку су истакнуте и практичне импликације резултата као и ограничења истраживања и препоруке за будућа истраживања. **(88-108 стр.)**

Поглавље **Литература и извори података** се састоји од укупно 175 извора литературе домаћих и страних аутора и четири веб-сајта. **(108-124 стр.)**

У поглављу **Прилози** приказан је коришћени анкетни упитник за запослене на крузерима и резултати Хејсовог метода за хипотезе које нису потврђене. **(129-161 стр.)**

На основу свега изложеног, Комисија је позитивно оценила све делове докторске дисертације.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Наслов дисертације јасно је и прецизно формулисан и у складу са проблематиком и садржајем саме дисертације. Кроз наслов су представљене основне релације које се очекују добити у дисертацији (Индивидуални и организациони предиктори просоцијалног понашања запослених у сектору туристичких крстарења).

1. У првом поглављу (**Увод**) сажето је описан значај просоцијалног понашања запослених у првим линијама за успешно пословање сервисних организација. Такође су наглашени основни конструкти који су предмет истраживања (просоцијално понашање, размена између лидера и следбеника и емоционална интелигенција). У

уводу је образложена потребе за спровођењем истраживања, односно истакнутје значај повезаности између истраживаних варијабли.

2. У другом поглављу (**Предмет и циљ истраживања**) су детаљно приказани и образложени проблематика истраживања, предмет, задаци и циљеви дисертације окарактерисани изучавањем предикторне функције размене лидер-следбеник и емоционалне имтелигенције на просоцијално понашање запослених на крузерима али и испитивање медијаторног дејства размене између лидера и следбеника на везу између емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања запослених на крузерима.

3. У следећем поглављу (**Хипотезе истраживања**) хипотезе су груписане у три опште хипотезе, на основу којих се базира истраживање (у оквиру сваке од општих хипотеза, дате су подхипотезе).

4. У поглављу **Образложење концептуалног опредељења**, објашњен је торијски допринос и значај одабира конкретних варијабли и испитивање релација како би се попунио недостатак у постојећој литератури и наведене су могућности практичне примене резултата. Кандидаткиња је приказала шематски основне хипотезе и релације између варијабли које се испитују у тези.

5. У следећем поглављу (**Преглед литературе**) приказани су основни појмови везани за тенденције у сектору крузева, дефинисани појмови везани за просоцијално понашање, размену између лидера и следбеника и емоционалну интелигенцију. Поглавља су јасно конципирана, а основни појмови су описани на концизан начин и уз коришћење релевантне литературе. У овом поглављу је описана и међусобна повезаност анализираних конструката на основу претходних истраживања. Пре свега је описан концепт туризма на крузерима. Кандидаткиња је описала тенденције раста и значај сектора. Затим, кандидаткиња је дефинисала појам просоцијалног понашања, односно везу са одговорним организационим понашањем и креирање конструкта хронолошки. Објашњена је терминолошка дистинкција три вида просоцијалног понашања (изван/унутар оквира радних улога и кооперативност) и како се лидерство доводи у везу са сваким појединачно. Објашњен је појам размене између лидера и следбеника и развој теорије кроз историју. Објашњено је и како се мерна скала развијала временом. Такође, у овом поглављу је кандидаткиња на концизан начин дефинисала емоционалну интелигенцију и разлике у виђењу конструкта у теорији. Потом, кандидаткиња је представила значај емоционалне интелигенције у сервисним организацијама. Детаљно су описани основни појмови и концепти значајни за истраживање докторске дисертације што је учињено на основу прегледа релевантне литературе из области менаџмента и психологије у туризму.

6. Следеће поглавље представља **Примењену методологију** истраживања. У овом поглављу је шематски приказан процес израде дисертације кроз фазе. Детаљно су описани коришћени инструменти као и зависне и независне варијабле укључене у студију и наведене су досадашње студије у којима су инструменти коришћени, а подаци су обрађивани путем програма IBM SPSS 24.0. Кандидаткиња је приликом обраде података, поред дескриптивне статистике, анализе корелација, провере нормалности дистрибуције, поузданости скала, Т-Теста и једнофакторске анализе различитих група (ANOVA), користила и сложене статистичке методе – вишеструку регресиону анализу и Хејсов процес, што даје посебну вредност овом истраживању. Истраживање је урађено на узорку од 270 испитаника који су запослени на бродовима за крстарења европским рекама. Испитивани су анкетирани путем електронске анкете.

7. Наредно поглавље су **Резултати истраживања**, које је једно од најзначајнијих и најобимнијих делова дисертације у њему судетаљно приказани резултати истраживања. Резултати су систематично и коректно приказани, где је кандидаткиња показала вештину да припреми и анализира прикупљене податке. Спроведеним статистичким анализама остварен је циљ истраживања и одговорено на постављене хипотезе. Кључни налази су приказани путем регресионих анализа где је кандидаткиња утврдила предикторе. Приказан је утицај емоционалне интелигенције и размене између лидера и следбеника на просоцијално понашање (унутар/изван оквира радних улога и кооперативност). А путем Хејсовог процеса кандидаткиња је приказала медијаторно дејство размене између лидера и следбеника на регресију између емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања. Такође, ово поглавље је укључило и приказ међугрупних разлика запослених на основу социодемографских карактеристика. Научни допринос овог поглавља је велики, с обзиром да је кандидаткиња испитивала комбинацију конструката који се нису до сада на тај начин обрађивали у страном и домаћој литератури, чиме су превазиђени одређени недостаци (празнине) у теорији. У истраживањима која се баве предикторима просоцијалног понашања, испитивања су већином вршена на узорку запослених у хотелима. Вредност овог истраживања огледа се и у томе што узорак чине запослени на речним крузерима што се није сретало у досадашњој теорији.

8. У поглављу **Дискусија и закључци** су на детаљан начин интерпретирани резултати добијени истраживањем. Пре свега су продискутоване међусобне корелације анализираних варијабли (пет димензија емоционалне интелигенције и *LMX* размене) са сва три вида просоцијалног понашања. Након тога, интерпретирани су резултати хијерархијских регресија, односно предикторна функција емоционалне интелигенције, и размене између лидера и следбеника на просоцијално понашање. Објашњено је позитивно предикторно дејство које је утврђено у већини случајева и негативно предикторно дејство појединих варијабли емоционалне интелигенције (свих пет димензија емоционалне интелигенције су позитивни предиктори просоцијалног понашања изван оквира радних улога, негативно предикторну функцију имају управљање емоцијама на просоцијално понашање унутар оквира радних улога и самосвест и емпатија на кооперативности). Протумачено је позитивно предикторно дејство размене између лидера и следбеника на сва три вида просоцијалног понашања.

Објашњена је медијација размене између лидера и следбеника на везу између емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања, односно медијаторно дејство *LMX* размене на регресију између управљања емоцијама и просоцијалног понашања унутар оквира радних улога (*LMX* размена умањује утицај управљања емоцијама на овај домен просоцијалног понашања). Објашњено је медијаторно дејство *LMX* размене на регресију између емпатије и кооперативности (*LMX* размена умањује утицај емпатије). Такође, објашњено је медијаторно дејство *LMX* размене на регресију између самосвести и кооперативности (*LMX* размена умањује утицај самосвести).

Интерпретација резултата обogaњена је и додатним анализама, и повезана са налазима релевантних постојећих истраживања из области туризма. Кандидаткиња је у овом поглављу интерпретирала и налаз да постоје разлике у процијалном понашању, емоционалној интелигенцији и квалитету размене између лидера и следбеника на основу социодемографских карактеристика испитаника. У овом поглављу су сумирани сви добијени резултати истраживања према постављеним хипотезама, са посебним освртом на импликације резултата истраживања за теорију и праксу. Такође, продискутирана су и ограничења студије као и предлози за будућа истраживања којим би се та ограничења превазишла. Кандидаткиња је на основу овога дала и предлог како се ови резултати могу искористити у пракси.

9. **Литература и извори података** обухвата укупно 175 извора литературе и четири веб-сајта. У раду је углавном коришћена инострана литература, а посебно приликом дефинисања основних концепата укључених у истраживање као и прегледа досадашњих истраживања повезаних са овом тематиком.

10. У овом поглављу дат је попис свих **табела, шема и графика**.

11. У раду су дата и четири **прилога**. Прилог 1. Пример анкетног упитника за просоцијално понашање; Прилог 2. Пример анкетног упитника за емоционалну интелигенцију; Прилог 3. Пример упитника за размену између лидера и следбеника; Прилог 4. Резултати Хејсове методе који нису показали очекивану медијацију, и који су због свог обима свртани у овај део дисертације.

На основу свега изложеног, комисија је позитивно оценила све делове докторске дисертације.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

1. **Erdeji, I.**, Jovičić Vuković, A., Gagić, S., Terzić, A. (2016). Cruises on the Danube – the impact of LMX theory on job satisfaction and employees' commitment to organization. Journal of the Geographical Institute "Jovan Cvijić" SASA, 66 (3), 401-415. ISSN 0350-7599. **M51** Област: Geosciences, Multidisciplinary.
2. **Erdeji, I.**, Dragin, A. (2017). Is river cruising along European rivers primarily intended for seniors and workers from Eastern Europe? *Geographica Pannonica*. **M24**, рад је прихваћен и биће објављен у јуну 2017. Област: Geosciences, Multidisciplinary. ISSN 0354-8724 (hard copy) | ISSN 1820-7138 (online) | UDC 05:91(497.1)=20

VII ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Ова теза представља прво истраживање утицаја емоционалне интелигенције и *LMX* размене на просоцијално понашање запослених на речним крузерима. Резултати су показали да су емоционална интелигенција и *LMX* размена предиктори просоцијалног понашања изван оквира радних улога а самосвест има највећи утицај. Медијаторно дејство *LMX* размене на регресију између емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања изван радних улога није утврђено. Утврђено је да су емоционална интелигенција и *LMX* размена предиктори просоцијалног понашања унутар оквира радних улога, при чему емпатија има највећи допринос, а управљање емоцијама је негативан предиктор. Утврђено је медијаторно дејство *LMX* размене на регресију између управљања емоцијама и просоцијалног понашања унутар радних улога, при чему *LMX* размена умањује утицај управљања емоцијама на овај домен просоцијалног понашања. Утврђено је да су емоционална интелигенција и *LMX* размена предиктори кооперативности. Социјалне способности имају највећи допринос, а самосвест и емпатија су негативни предиктори. *LMX* размена врши медијаторну функцију на регресију између емпатије и кооперативности, при чему се утицај емпатије умањује. Такође, утврђено је медијаторно дејство *LMX* размене на регресију између самосвести и кооперативности, при чему *LMX* размена умањује утицај самосвести. Утврђене су међугрупне разлике на основу социодемографских карактеристика испитаника. Све три опште хипотезе су делимично потврђене.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

У тези су представљени дескриптивни подаци, дистрибуције свих варијабли, централне тенденције, стандардне девијације, као и распони скорова. За сваку коришћену скалу су приказани и индикатори поузданости скала. Кандидаткиња је на јасан начин тумачила табеле и графиконе, приказала резултате истраживања и целокупни рад на докторској дисертацији. Добијени резултати су јасно тумачени, а на основу њих изведени су закључци који одговарају предмету студије и пружају одговоре на постављени циљ истраживања. Резултати рада су уверљиви, научно оправдани и подржани бројним литературним изворима. Резултати добијени током рада на дисертацији обрађени су помоћу адекватних статистичких анализа. Наведена литература је обимна, савремена и релевантна за тему истраживања. На основу начина приказивања и тумачења података, може се констатовати да рад садржи оригиналне научне резултате који задовољавају захтеве нивоа докторске дисертације. Све употребљене статистичке анализе и приказ резултата су коректно и адекватно спроведени и образложени. Након испитивања предиктора и медијације, кандидаткиња тестира међугрупне разлике на основу социодемографских карактеристика. И овај део анализе је задовољавајући и детаљан. Све анализе сусистематски представљене табеларно и добро илустроване графиконима (где је прикладно). Сви добијени резултати су поређени са постављеним хипотезама, те се разматра примена и смисленост добијених налаза. Кандидаткиња даје добре препоруке за будућа истраживања и праксу и тиме показује да је ова теза својеврстан научни допринос разумевању релација између емоционалне интелигенције запослених, размене између лидера и следбеника и просоцијалног понашања запослених на речним крузерима. Приказ и тумачење резултата задовољава све критеријуме једне докторске дисертације.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. питање:

- 1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме**
Докторска дисертација **Ирме Ердеји** је написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме.
- 2. Да ли дисертација садржи све битне елементе**
Докторска дисертација **Ирме Ердеји** садржи све битне елементе оригиналног научног рада из области туризма и менаџмента у туризму.
- 3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци**
Оригиналан допринос ове тезе је пре свега у томе што до сада није обрађивана ова проблематика у домаћој литератури. У иностраној литератури присутна су слична истраживања али не на узорку запослених на речним крузерима, чиме су се надопунили недостаци у домаћој и иностраној литератури. У литератури се не проналазе радови који повезују емоционалну интелигенцију и размену између лидера и следбеника са просоцијалним понашањем на исти начин као што је то представљено у дисертацији. Постојећа страна литература се такође базира на анализи предиктора али не у овој комбинацији. Због тога испитивање ове везе представља значајан допринос литератури. Слично је и са медијаторним утицајем размене између лидера и следбеника на везу између емоционалне интелигенције и просоцијалног понашања. Ово је прво истраживање које је вршено на узорку запослених на речним крузерима. Претходна истраживања која су се бавила проблематиком просоцијалног понашања су углавном базирана на узорцима запослених у хотелима.
Важан допринос пракси имају конкретне смернице за менаџере у погледу едукација којима се може унапредити просоцијално понашање, такође и смернице у одабиру кадра за рад на крузерима.
- 4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања**
Увидом у докторску дисертацију и детаљним прегледом свих резултата комисија није уочила недостатке који би утицали на резултате истраживања и закључке рада.

X ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- На основу сагледавања и вредновања у целини докторске дисертације кандидаткиње **Ирме Ердеји** под називом „Индивидуални и организациони предиктори просоцијалног понашања запослених у сектору туристичких крстарења“, Комисија позитивно оцењује претходно наведену дисертацију и предлаже Наставно-научном већу Природно-математичког факултета, Универзитета у Новом Саду да прихвати позитивну оцену и одобри кандидату да докторску дисертацију јавно брани.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

У Новом Саду, 04. мај, 2017. године

Др Драган Тешановић, редовни професор,
Природно-математички факултет у Новом Саду,
председник

Др Александра Драгин, ванредни професор
Природно-математички факултет у Новом Саду, ментор

Др Сања Божић, доцент,
Природно-математички факултет у Новом Саду, члан

Др Добрица Јовичић, редовни професор,
Географски факултет у Београду, члан

Др Немања Давидовић, доцент,
Природно-математички факултет у Новом Саду, члан

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.